

מדריך ועדת אתיקה למחקר טכנולוגיה ומדיה חדשים מסמך שהוכן על ידי ועדת האתיקה של המחלקה לתקשורת תש"פ

דף זה מתאר את הסיכונים הייחודיים למחקר של בני אדם בפייסבוק, בלוגים, פורומים לדיון ועוד.

מקורות מחקר מקוונים כגון פייסבוק, טוויטר, בלוגים, חדרי צ'אט, פורומים לדיון, ואתרים אחרים ברשת החברתית יטופלו כנתונים זמינים לציבור על ידי ועדת האתיקה במובן רחב מאוד, ועם מספר מגבלות. שימו לב, פרסום חומרי גיוס באמצעות פלטפורמות מקוונות בדרך כלל לא נחשב "שימוש במדיה חדשים"

הצהרת פרטיות ותנאי שימוש

באחריות החוקר/ת לבדוק את הצהרת הפרטיות ואת תנאי השימוש בכל אתר המשמש למטרות מחקר. לדוגמה, מדיניות הפרטיות של פייסבוק קובעת כעת שיש לקבל הסכמה לשימוש בנתונים כלשהם מדף של משתמש בפייסבוק. הועדה מצפה מהחוקר/ת לדבוק במדיניות הכתובה של כל אתר המשמש כסביבת מחקר. הועדה מצפה כי החוקר/ת יפעלו ל: (1) קבלת הסכמה מדעת לשימוש בנתונים מדף הפייסבוק של הפרט או (2) ניסוח טיעון מתאים כחלק מתהליך הבקשה, במסגרתו תוגש לוועדה בקשת ויתור על חובת הסכמה מדעת למטרות הפרויקט.

זמינות המידע

הועדה אינה מתייחסת לאתרים המחייבים את המשתמשים ליצור חשבון, ולאחר מכן לספק שם משתמש וסיסמא, כנתונים זמינים לציבור. לכן, יש לקבל את הסכמת המשתתפים לפני שחוקר/ת יכולה/ה לצפות או לקיים אינטראקציה עם משתתפים בסביבות מקוונות אלה. לחברי אתרים המחייבים כניסה למערכת יש ציפייה לפרטיות והם אינם מצפים כי כל דבר שהם מפרסמים ישמש למטרות מחקר. בנסיבות מסוימות, חוקרים יכולים לערער לוועדה עבור ויתור על הסכמה מדעת. במצבים אלה, החוקרים יצטרכו לספק טיעון/הצדקה הולמים המנמקים את סיבות לכך שוויתור על הסכמה מדעת אכן הולם מקרה זה.

נושאים רגישים

פרוטוקולים הכוללים נושאים רגישים כגון דיון על התנהגויות בלתי חוקיות, נושאים הקשורים לבריאות ו/או עשויים להיות כרוכים בהשתתפות קטינים, יבדקו על בסיס כל מקרה לגופו. אם מחקר מקטגוריה זו אושר, סביר להניח הועדה תדרוש מהחוקרים ניסוח מחדש של ציטוטים כדי שלא ניתן יהיו לאתר את משתתפי המחקר.

מחקר ללא השתתפות בני אדם

ישנם מחקרים מבוססי טכנולוגיה אשר אינם עונים על ההגדרה של מחקר המערב בני אדם ולכן לא דורשים אישור ועדה אתית. לדוגמה, מחקר הבוחן כמה דפי פייסבוק כוללים תמונות של משפחות-- יחידת המידה במקרה זה היא הדף, ולא נבדקים. אם לא נאספים נתונים אישיים מזהים, לא מדובר במחקר המערב בני אדם ולכן אינו דורש ביקורת הועדה.

מידע ניתן לזיהוי

מחקר באמצעות מסמכים ציבוריים כגון עיתונים, ספרים או כתבי עת המתפרסמים באופן מקוון, שאינם קשורים למקור נתונים אחר, אינם נחשבים למחקרים אנושיים, גם אם אנשים מזוהים רשומים או נכללים במסמכים הציבוריים. עם זאת, פרויקטים המשלבים מידע לזיהוי על פרטים המתקבלים ממסמכים ציבוריים, עם מידע הניתן לזיהוי המתקבל ממקורות אחרים, עשויים להיחשב למחקרים של בני אדם, ולכן הם כפופים לביקורת ועדת אתיקה לצורך שיקול נוסף לגבי מעמדה.

כריית מידע

פייסבוק, טוויטר ומדיה חברתיים אחרים עשויים לספק שירותי כריית נתונים, כאשר מפתחי האתר מוכרים נתונים מהאתר, תמורת תשלום, לפי בקשת החוקר. בהתאם להיקף כריית הנתונים, ועדת האתיקה יכולה לטפל בנתונים בצורה שונה, משום שפעילות איסוף הנתונים תבצע על ידי האתר וסביר להניח שסופקו לחוקר ללא זיהוי ישיר. ועדת האתיקה תבחן סוג זה של פעילות מחקרית על בסיס כל מקרה לגופו. ועדת האתיקה עשויה להתייחס למחקר כמבוסס על ניתוח מקורות משניים ולא כאל מחקר המערב בני אדם, או לוותר על הסכמת שימוש בנתונים בהתאם למידת חשיפת מידע מזהה.

קישור לכללים של ארגון חוקרי האינטרנט הבינלאומי [/https://aoir.org/ethics](https://aoir.org/ethics)